

325 jaar veldartillerie (II)

In bondgenootschappelijk verband, 1950-1980

dr. J. Hoffenaar (IMG/KL)*

Op Amerikaanse leest

De strijd in Indië heeft enerzijds voor een belangrijke praktijkkennis en gevechtservaring gezorgd, maar anderzijds de organisatorische ontwikkeling van de artillerie ernstig belemmerd. Indië, waar de behoefte aan artillerie beperkt was, kreeg prioriteit en daardoor stagneerde de opbouw van het wapen in Nederland. Dit zorgde voor een nijpende situatie toen vanaf 1950 de defensieopbouw in NAVO-verband met grote voortvarendheid ter hand werd genomen. De Koude Oorlog was toen reeds enkele jaren aan de gang. Na de inval van Noord-Korea in Zuid-Korea, waarachter terecht mede de hand van Stalin werd vermoed, was de angst voor sovjetrussische opmars naar West-Europa acuut geworden. De hoofdverdedigingslinie van de NAVO was toen de Rijn-IJssellinie. De veldartillerie had een vooraanstaande plaats in het verdedigingsplan van 1 Legerkorps, dat vooral een vijandelijke overgang over de IJssel moest voorkomen. De belangrijkste taak van de veldartillerie was het beschieten van verzamelaars van de vijand vóór en gedurende een rivierovergang op grote schaal. Mocht zich desondanks een bruggenhoofd hebben gevormd, dan moesten artillerie-eenheden meehelpen dit door middel van beschietingen 'af te grendelen', zodat de vijand het gebied niet kon uitbrei-

den, en vervolgens vuursteun geven bij de tegenaanval om het bruggenhoofd 'op te ruimen'.

Sturend in het optreden van de veldartillerie waren de Amerikaanse doctrine en voorschriften. Rond 1950 stapte de KL namelijk over van de Britse naar de Amerikaanse organisatie en wijze van optreden op het gevechtveld. Dit was in feite een gebiedende eis omdat het nieuwere materieel in het kader van het *Mutual Defense Assistance Programme* (MDAP) voor het overgrote deel uit de Verenigde Staten kwam. Diverse militaire deskundigen waren er echter reeds eerder van overtuigd geraakt dat de Amerikaanse aanpak effectiever was dan de Britse. Zo was een van de belangrijkste voordelen van de Amerikaanse divisie boven de Britse dat haar vuurkracht veel groter was. Dat kwam onder meer door de indeling van middelzware artillerie bij de divisieartillerie. De versnelde opbouw van de KL volgens het Amerikaanse patroon leidde wat betreft de veldartillerie tot het volgende resultaat. Elke divisie beschikte over divisieartillerie, die, behalve uit eenheden van de luchtdoelartillerie, bestond uit drie afdelingen (lichte) veldartillerie 25-ponder of 105 millimeter houwitser M2A1 (later aangeduid als M101 en M101A1) en één afdeling (middelzware) veldartillerie 155 millimeter houwitser M1 (later M114). Beide soorten afdelingen beschikten over drie batterijen met elk zes vuurmonden. De eerstgenoemde drie afdelingen werden doorgaans voor het verlenen van rechtstreekse vuursteun over

de drie regimenten infanterie van de divisie verdeeld. Zij moesten doelen vernietigen die de uitvoering van de gevechtsoopdracht van deze manoeuvre-eenheden hinderden. Elke afdeling had in principe een operationele binding met één van de regimenten infanterie. Op deze wijze konden de artilleristen en de infanteristen zo goed mogelijk samenwerken. De afdeling 155 millimeter houwitser werd gewoonlijk bestemd voor het verlenen van algemene steun aan de divisie als geheel.

Boven de divisieartillerie stond de legerkorpsartillerie. Zij had diverse taken: het versterken van vuren van de divisieartillerie, het bevuren van doelen die buiten het bereik van de divisieartillerie lagen, het bestrijden van de vijandelijke artillerie, het afgeven van vuren op diens reserves en het ontworpen van de vijandelijke bevelvoering, verplaatsingen en logistiek. De legerkorpsartillerie voerde deze taken uit met zes afdelingen 155 millimeter houwitser, drie afdelingen veldartillerie 155 millimeter kanon M1 (later M59; met een verwijzing naar zijn lange schietbuis werd dit kanon de Long Tom genoemd) en drie afdelingen veldartillerie 8-inch (203 millimeter) houwitser M1 (later M115). De commandant van de legerkorpsartillerie kon, naar gelang de operationele situatie, zijn afdelingen verdelen over de drie (tactische) artilleriegroepen. Vermeldenswaard is dat de militaire leiding het in deze jaren denkbaar achtte dat 1 Legerkorps steun zou kunnen krijgen van geallieerde artillerie op een hoger

* De auteur is Hoofd Onderzoek en Publicaties van het Instituut voor Militaire Geschiedenis (IMG/KLO).

niveau. Iets dergelijks is echter nooit van de grond gekomen. De commandant van de legerkorpsartillerie had tevens 101 Artilleriemeetafdeling (tot 1 juli 1953 Artilleriemeetregiment geheten) onder zijn bevel. Hiertoe behoorden de triangulatie-, meteorologische, lichtmeet-, geluidmeet- en radardienst. De laatstgenoemde dienst is in de Tweede Wereldoorlog ontstaan.

Er werd in deze periode veel van de militairen gevraagd. Zij moesten zich in een rap tempo de Amerikaanse organisatie en werkwijze eigen maken. Officieren en kader moesten leidinggeven aan de formering van de genoemde oorlogseenheden. Vanaf midden 1950 werden kleine groepjes officieren naar de Verenigde Staten gestuurd om daar onder andere een *MDAP familiarization course* te volgen. Dit was een omscholingscursus die de deelnemers in korte tijd met de Amerikaanse doctrine en procedures vertrouwd maakte. Daarnaast gingen

officieren en onderofficieren voor meer materieelgerichte cursussen naar in Beieren gelegerde Amerikaanse eenheden. Op deze wijze ontstond er een groep veldartilleristen die leiding konden geven aan de opbouw volgens de nieuwe Amerikaanse organisatie en doctrine. De druk op de ketel was extra groot door het tekort aan kader, een knelpunt waarmee de gehele KL kampte. De belangrijkste oorzaak hiervan was dat de vorming van beroepsonderofficieren en -officieren gedurende de oorlog en het conflict met Indonesië vrijwel geheel had stilgelegen. Het was voor de veldartilleristen enigszins wrang dat hun gelederen in de eerste naoorlogse jaren weinig waren versterkt doordat er in Nederlands-Indië weinig behoefte aan artillerie was geweest. Het was zelfs zo erg dat een flink aantal beroepsartilleristen over compleet was geraakt en daarom buiten het eigen wapen werd ondergebracht. Bij de artillerie was gedeeltelijk in de behoefte aan beroeps-officie-

ren voorzien door een aantal (ex-)ovw-luitenants en aspirant-reserve-officieren een éénjarige 'zwarte' of 'grijze' cursus te laten volgen, die achtereenvolgens vanaf mei 1947 aan de Artillerieschool te Oldebroek werden gegeven.¹ Een beproefd middel om de tekorten aan te vullen was het langer in dienst houden van reserve-officieren, die daarvoor een 'lang verband' tekenden. Dienstplichtige onderofficieren bleven eveneens op vrijwillige basis langer in actieve dienst. Niettemin kon niet worden voorkomen dat er veel dienstplichtigen gedurende hun eerste oefening op een functie zaten die eigenlijk door beroepspersoneel had moeten worden

¹ De eerste cursus kreeg de naam 'zwarte cursus' omdat bij de aanvang ervan er nog geen officiële toestemming voor was verleend. Omdat de aanduiding snel algemene ingang had gevonden en de opleiding nog gaande was toen de tweede cursus van start ging, werd de laatste de 'grijze cursus' genoemd.

De 8-inch houwtiser M115 (Artillerie Schietkamp, ca. 1955) (Bron: Nederlands Artillerie Museum. NAM)

bezet. Het geringe percentage beroepspersoneel bij zowel de parate als de mobilisabele eenheden van de KL leidde tot voortdurende kritiek van NAVO-autoriteiten.

Oprichting vredesregimenten

Tijdens het Nederlands-Indonesisch conflict waren de opleidingen van de dienstplichtigen geheel toegesneden op de behoeften overzee. Vanaf 1950 kon een en ander weer in rustiger vaarwater worden geleid. Op 1 juli van dat jaar werden er bij de veldartillerie drie (vredes)regimenten opgericht, die, als vanouds, de opleidingen van de lichten gingen verzorgen. Dat waren het Regiment Veldartillerie (RVA) Van Essen, dat in de Johan Willem Frisokazerne in Ede werd gelegerd, het RVA Prins Frederik, dat werd verdeeld over de Wilhelminaan en de Oranje-Nassaukazerne in Bergen op Zoom, en het RVA Prins Maurits, dat de Willem George Frederik-kazerne in Harderwijk als standplaats kreeg. Alle opleidingen binnen het Wapen der Artillerie, ook die van de aspirant-reserveofficieren en -kaderleden bij respectievelijk de School Reserve-Officieren Artillerie en de Artillerie Kaderschool, werden gegeven onder toezicht van de inspecteur der Artillerie. Deze functionaris was tevens verantwoordelijk voor de uitvoering van het personeelsbeleid. Bovendien viel binnen zijn takenpakket de bestudering van onderwerpen die betrekking hadden op doctrine, tactiek en bewapening. Hij was zodoende 'het gezicht' van het wapen naar binnen en naar buiten toe. Begin jaren vijftig kreeg de inspectie, als een van de eerste onderdelen van de KL, een officier toegevoegd die afkomstig was van de *Supreme Headquarters Allied Powers Europe* (SHAPE). Hij behoorde tot de SHAPE-missie, die de hogere Nederlandse commandanten en de wapeninspecteurs bijstond in de opleiding en oefening van de onder hun bevelen gestelde staven en troepen. De *artillery advisor* had een onopvallend, maar

belangrijk aandeel in de opbouw van de Nederlandse artillerie.

Na enige jaren van vallen en opstaan toonden de Nederlandse artilleristen tijdens schietseries en oefeningen, in klein en groot verband, in binnen- en in buitenland, dat zij hun vak goed verstonden en niet onderdeden voor hun collega's in het buitenland. De officieren van de SHAPE-missie waren zeer over hun prestaties te spreken. Zij constateerden een duidelijke progressie. Dit was goed waarneembaar tijdens de grote internationale najaarsoefeningen in 1953 en 1954, *Grand Repulse* en *Battle Royal*. De veldartilleristen bekwaamden zich in de praktijk op diverse oefenterreinen in de buurt van de belangrijkste legerplaatsen. Voor omvangrijke oefeningen moesten zij naar het buitenland uitwijken. Vanaf begin jaren vijftig oefenden eenheden van het legerkorps in de Bondsrepubliek Duitsland. De veldartillerie beoefende de schietprocedures vooral in Munsterlager, dat later als *Truppenübungsplatz Munster-Süd* werd aangeduid, en Bergen-Hohne (*NATO-Truppenübungsplatz Bergen*). In de jaren zestig gingen artillerie-eenheden ook een enkele maal naar het heuvelachtige Baumholder in de buurt van Trier. Veel indruk maakten de langdurige verblijven in La Courtine in Midden-Frankrijk, waar de KL tussen 1959 en 1964 haar grote oefeningen hield.

Eind jaren vijftig braken er voor de veldartillerie weer roeriger tijden aan. Twee ontwikkelingen droegen daaraan bij: de komst van nucleaire wapens op het gevechtsveld en het verschuiven van de hoofdverdedigingslinie van de NAVO naar het oosten. Vanaf juli 1958 ging de *Supreme Allied Commander Europe* (SACEUR) in zijn operatieplannen niet meer uit van een statische verdediging achter de IJssel-Rijnlinie, maar streefde hij naar een meer mobiele defensie achter de Weser en de Fulda. I Legerkorps kreeg nu een 'vak' in de BRD toegewezen. Een grotere mobiliteit in de verdediging was vereist met het oog op de mogelijke inzet van nucle-

aire wapens. In 1963 verschoof de verdedigingslinie nogmaals een flink stuk voor(oost-)waarts. De bondgenoten bereidden zich nu voor om de vijand reeds ten oosten van de Weser tegen te houden en te vernietigen. Eenheden van I Legerkorps zouden het vertragend gevecht voeren vanaf de Elbe tot de rivier de Aue zou zijn bereikt. Dat was de voornaamste weerstandsstrook, die pas na bevel van de commandant I Legerkorps mocht worden verlaten. Daar zouden nucleaire artillerie-eenheden het gevecht steunen.

De introductie van de tactische kernwapens had plaatsgevonden onder sterke druk van de Verenigde Staten. Zij constateerden reeds in de vroege jaren vijftig dat de opbouw van een sterk conventioneel 'schild', dat een eventuele opmars van sovjettroepen moest opvangen (waarna met alle beschikbare middelen, inclusief het nucleaire 'zwaard' van strategische luchtstrijdkrachten, de tegenaanval moest worden ingezet), niet voldoende van de grond kwam. Daarom drongen zij er met succes op aan het (tactische) kernwapen ook een plaats in het 'schild' te geven. In december 1957 besloot de Noord-Atlantische Raad tot de aanleg van voorraden kernkoppen in Europa, die onmiddellijk beschikbaar waren voor de verdediging van de alliantie. Dit besluit lag in het verlengde van de strategie van de massale vergelding, waarmee de raad in dezelfde vergadering instemde. Elke vorm van vijandelijke agressie zou voortaan onmiddellijk met de inzet van nucleaire wapens tegemoet worden getreden.

Honest John

De eerste kernkoppen arriveerden in het diepste geheim in 1960. Zij waren bestemd voor de raketten van het type Honest John, die vanaf 1959 in het kader van het MDAP de KL instroomden. De Honest John was een niet-geleide 762 millimeter raket met een bereik van ongeveer dertig kilometer en kon worden ingezet ter ondersteu-

Het laden van een Honest John raket MGR-1A op de lanceerinrichting moest met grote precisie gebeuren. Opleiding nabij Legerplaats 't Harde, 1960 (Bron: IMG/KL)

ning van divisies en het legerkorps. De eerste afdeling met dit wapensysteem was 109 Afdeling Veldartillerie (Afdva), die op 1 mei 1959 op de Legerplaats 't Harde werd opgericht. Op 1 november 1960 volgde de oprichting van een tweede afdeling, 119 Afdva, die de Legerplaats Steenwijkerwold als standplaats kreeg. De afdelingen waren ingedeeld bij de legerkorpsartillerie. Daarnaast werden er bij de beide parate divisies (zie onder) twee zogenoemde gemengde afdelingen geformeerd. Deze waren opgebouwd uit een stafverzorgingsbatterij, een lanceerbatterij Honest John met twee lanceerinrichtingen en een vuurmondbatterij met vier getrokken 8-inch houwitser M115. De betreffende afdelingen waren 19 Afdva in de Legerplaats 't Harde en 49 Afdva in Steenwijkerwold. Beide werden op 1 maart 1960 officieel

opgericht. De houwitser konden eveneens een nucleaire opdracht krijgen. In de loop van 1962 kwamen daarvoor nucleaire granaten (W33) beschikbaar. De munitie voor alle nucleaire artillerie-eenheden werd behalve bij 't Harde opgeslagen in Darp bij Havelte.

Het bijzondere karakter van de nucleaire eenheden kwam vooral tot uiting in de wijze waarop ze werden bewaakt, de analyse van hun doelen en de procedures van hun inzet. Omdat de beslissing over het gebruik van kernwapens in laatste instantie bij de president van de Verenigde Staten berustte en de kernkoppen Amerikaans bezit bleven, eisten de Amerikanen de verantwoordelijkheid voor het beheer en de bewaking binnen de binnenste afrastering van de *storage sites* voor zich op. Daarvoor werd in

Darp het 8th U.S. Army Field Artillery Detachment (8 USAFAD) gestationeerd en in 't Harde het 23 USAFAD. De Amerikaanse detachementen kregen ondersteuning van 8 KL Detachement in Darp en 23 KL Detachement in 't Harde. Voor de veilige en doelmatige inzet van tactische kernwapens was in de staven van het legerkorps en de divisies speciaal opgeleid personeel nodig. Een aantal stafofficieren en kerninstructeurs gingen daarom speciale cursussen volgen op de *Special Weapons Branch of the U.S. Army School* in Oberammergau, de latere *NATO School (SHAPE)*. Zij vormden in 1960 vervolgens de Instructiegroep Kernwapens in de staf van 1 Legerkorps. Deze constructie voldeed echter niet. Daarom werd in 1961 de *Nuclear Weapons Employment School (NWES)* opgericht naar het voorbeeld van de school in Oberammergau. De cursisten aan de NWES kregen een opleiding in het offensief, tactisch gebruik van kernwapens.

Voor de continentale Europese lidstaten hadden echter hun reserves ten opzichte van de strategie van de massale vergelding. Politici en militairen in deze landen hadden enerzijds oog voor de vergroting van de aldus te creëren afschrikking, maar waren anderzijds bevreesd dat de Verenigde Staten zouden aarzelen hun strategische wapens voor de verdediging van West-Europa in te zetten. Bovendien vreesden de Europese bondgenoten dat incidenten of misrekeningen automatisch tot een totale nucleaire oorlog zouden leiden, waardoor hun hele grondgebied verwoest zou worden. Deze twijfels leefden ook bij SHAPE. Daarom bleef men van die zijde het belang van sterke parate 'schild'-strijdkrachten benadrukken. Deze moesten niet uitsluitend dienen als een soort struikeldraad, die bij een eerste aanraking onmiddellijk tot de inzet van het 'zwaard' zou leiden. Zij moesten eveneens de vijand enige tijd kunnen tegenhouden, zodat deze tijd zou krijgen om tot inkeer te komen en de opmars stop te zetten. Deze redering lag ten grondslag aan diverse reorganisaties van de KL vanaf eind

jaren vijftig. Er werd binnen I Legerkorps een tweede divisie paraat gesteld. Dat was I Divisie '7 december'. De omvang van de mobilisabele strijdkrachten werd sterk verminderd. Tegelijkertijd kreeg het legerkorps een flexibelere organisatiestructuur, die beter was toegesneden op het voeren van een beweeglijke verdediging onder nucleaire omstandigheden. Niet langer waren de divisies de kleinste logistiek zelfstandige eenheden. Dat werden nu de brigades, die in de loop van de jaren zestig geheel van wiel- en rupsvoertuigen werden voorzien. Het divisieniveau kreeg uitsluitend tactische taken. De divisiestaven kregen, afhankelijk van de situatie, enkele brigades en ondersteunende eenheden voor een bepaalde operatie toegewezen. De invoering van deze organisatie, die in loop van de jaren zestig haar beslag kreeg, betekende dat, als een van de laatste stappen, de aparte divisieartillerie verdween.

Flexible response

De bedenkingen tegen de strategie

van de massale vergelding leidden in 1967 tot de officiële aanvaarding van een nieuwe strategie, de *flexible response*. Elke aanval, behalve een grootschalige aanval met kernwapens, zou voortaan worden beantwoord met een directe verdediging (*direct defence*). Daarbij zou de NAVO dezelfde middelen inzetten als de agressor had gedaan. Aldus zou een conflict op een zo laag mogelijk geweldsniveau kunnen worden beëindigd. Mocht de vijand niet op deze wijze tot staan kunnen worden gebracht, dan zou de NAVO overgaan tot een bewuste escalatie (*deliberate escalation*) van het conflict, bijvoorbeeld door tactische nucleaire wapens in te zetten. Zelfs dan zou worden geprobeerd het conflict beheersbaar te houden. Een *general nuclear response* was voortaan slechts denkbaar als antwoord op een massale kernwapenaanval. Het belangrijkste gevolg van de aanvaarding van deze nieuwe strategie was dat de conventionele slagkracht van de NAVO-defensie aanzienlijk moest worden versterkt. Tegelijkertijd werden de plannen om de verdediging zover mogelijk voor-

waarts te voeren, aangescherpt. Nederland was een van de weinige lidstaten die de parate strijdkrachten en de vooruitgeschoven posities versterkten. Een gebeurtenis van belang was de verhuizing van 41 Pantserbrigade naar de tussen Bremen en Hamburg gelegen Legerplaats Seedorf. De tot deze brigade behorende 41 Afdva ging hier als een van de laatste onderdelen in 1967 naartoe.

De reeds vermelde verzelfstandiging van de brigades sloot goed aan op de strategie van de *flexible response*. De ontmanteling van de divisieartillerie leidde ertoe dat alle vuursteunmiddelen, met uitzondering die van de brigades, onder bevel kwamen van de legerkorpsartilleriecommandant. Deze kon echter onmogelijk zelf rechtstreeks de vuursteun voor een divisieoperatie leiden. Daarom werden er in 1967, gelijktijdig met de opheffing van de drie divisieartilleriestaven, drie nieuwe veldartilleriegroepsstaven opgericht, waarvan er twee (101 en 102) grotendeels paraat waren en er één (103) mobilisabel was. De opheffing van de divisieartil-

Schietoefening op het Artillerie Schietkamp met de 105 mm houwtiser AMX L30, de AMX/PRA, ca. 1965 (Bron: IMG/KI)

lerie betekende eveneens het einde van de gemengde afdelingen. De batterijen Honest John werden opgeheven en de *dual capable* 8-inch batterijen werden samengevoegd in de gereorganiseerde 19 Afdva, die naar de legerkorpsartillerie overging. Volgens de oorspronkelijke plannen zouden de zelfstandige brigades ook een eigen nucleaire capaciteit krijgen. De strategie van de *flexible response* ging echter uit van de intentie om zo laat mogelijk nucleaire middelen in te zetten. Daarom werden nu alle nucleaire en *dual capable* inzetmiddelen bij de legerkorpsartillerie ingedeeld.

De verschijning van tactische kernwapens op het slagveld zette de militairen aan het denken over de meest effectieve wijze van optreden onder deze nieuwe omstandigheden. Het tegenhouden van een gepantserd optredende, kwantitatief sterke vijand onder de dreiging van de inzet van nucleaire wapens vereiste een zeer beweeglijk optreden van de manoeuvre-eenheden in grote ruimten. Zij moesten zich snel kunnen concentreren voor een bepaalde operatie en zich vervolgens weer vlug kunnen verspreiden om geen lonend kernwapendoel te vormen. De taken waarvoor de veldartillerie zich gesteld zag, waren dat haar vuur deze eenheden continu moest blijven steunen en doelen in de diepte blijven bestoken. Daarvoor moest haar optreden voldoende mobiel, haar bereik voldoende groot en de vuursector van haar wapensystemen voldoende breed zijn. Tevens was het geboden aandacht te besteden aan de uitwerking van de diverse soorten munitie, de nauwkeurigheid van de vuren en het opvoeren van de vuursnelheid. De mogelijkheden om langere tijd vuur op één doel af te geven en om verschillende afdelingen tegelijk op één doel te laten vuren, waren namelijk aanzienlijk minder geworden. Het eerste schot moest raak zijn. Het ideaal voor de artillerist werd *first round hit*. Daarbij was het uiteraard van groot belang dat doelen op grotere afstanden konden worden opgespoord, alsmede dat de verspreid optredende eenheden goede

verbindingen met elkaar konden onderhouden. Tot slot vroegen het meer verspreide optreden en de daarmee samenhangende vergrote kans op vijandelijke infiltraties om extra aandacht voor de nabijbeveiliging van de eenheden.

Het optreden van de conventionele artillerie onder een nucleaire dreiging draaide om, zoals artilleristen dat plegen uit te drukken, de beweeglijkheid van het vuur. De mobiliteit van het geschut was daarbij slechts één van de bepalende factoren. Wilde de lichte veldartillerie de infanterie en cavalerie in ongezuiverd terrein kunnen blijven volgen, dan moest zij gepantserd zijn en dat was alleen mogelijk als zij zou worden gemechaniseerd. Het vuur kon ook op andere manieren beweeglijker worden gemaakt. Algemeen was men van oordeel dat invoering van rekenmachines en computers daaraan eveneens een belangrijke bijdrage kon leveren. De vuurleiding en vuurregeling zouden daarmee aanmerkelijk worden versneld, waardoor de reactietijd om verplaatsende vijandelijke doelen te beschieten werd bekort. Snellere en nauwkeurigere methoden voor doelopsporing zouden eenzelfde effect ressorteren. De organisatie van de eenheden was naar het oordeel van alle betrokkenen eveneens van grote invloed op de effectiviteit van het optreden van de veldartillerie. Sommigen vroegen zich af of de afdeling als geheel niet te weinig mobiel was en of de vuurregeling niet beter aan de batterijen kon worden overgelaten.

Gemechaniseerd geschut

Zover kwam het voorlopig nog niet. Wel werd in de loop van de jaren zestig het geschut gemechaniseerd. In 1965 waren drie parate brigadeafdelingen geheel voorzien van de gemechaniseerde 105 millimeter houwtiser AMX L30, die meestal werd aangeduid als de AMX/PRA (pantserrijs artillerie). De komst van dit nieuwe wapen maakte het mogelijk dat de getrokken

houwtisers 105 millimeter M2A1 konden worden ingedeeld bij de overblijvende parate afdelingen, die tot dan toe met 25-ponders waren bewaard. Zodoende verdween de vertrouwde 25-ponder bij de parate eenheden. Zeer kort na de invoering van de AMX/PRA begon de instroming van de Amerikaanse vuurmonden M107, M110 en M109, die alle tot dezelfde 'geschutsfamilie' behoorden. Als eerste werd in 1966 het 175 millimeter kanon M107 ingevoerd, dat een maximale dracht van ruim dertig kilometer had. Voor het nieuwe kanon werden twee nieuwe afdelingen opgericht: 107 Afdva en 117 Afdva (mobilisabel). De getrokken Long Tom werd afgestoten en de afdelingen waarbij dit kanon was ingedeeld (106 en 116) werden opgeheven. Vrijwel identiek aan de M107 waren de gemechaniseerde 8-inch houwtisers M110. Alleen de schietbuis verschilde. Zij vervingen het getrokken 8-inch geschut bij de parate afdelingen. Dat ging nu bij de mobilisabele afdelingen dienst doen. Na langdurige studie werd in 1965 eveneens besloten tot de aanschaf van een groot aantal gemechaniseerde 155 millimeter houwtisers M109. Bij de vervaardiging van dit geschut werd ook de Nederlandse industrie ingeschakeld. De M109 was wat de schietprestaties betrof een belangrijke verbetering ten opzichte van de oude getrokken 155 millimeter M114. Niet alleen was de maximale dracht tot achttien kilometer opgevoerd, ook de vuursnelheid van maximaal drie schoten per minuut was veel groter. Een groot pluspunt was tevens dat de vuurmond was ondergebracht in een toren die helemaal kon ronddraaien. De M109 was spoedig de belangrijkste vuurmond van de veldartillerie. De 155 millimeter houwtisers werden zowel bij de legerkorpsartillerie (44 Afdva), als bij de brigades ingedeeld. Als gevolg van deze instroom verdwenen in 1970 de 25-ponder en de 105 millimeter houwtiser M2A1 uit de organisatie van de artillerie van het legerkorps. Beide bleven daarna nog bij de afdelingen van enkele territoriale infanteriebrigades in gebruik. →

Hoe spectaculair ook, de mechanisering van het geschut was slechts één onderdeel van de modernisering van de veldartillerie. Tellurometers, kompasrichttoestellen en theodolieten vergemakkelijkten de werkzaamheden van de terreinmeetdienst aanzienlijk. Een aanmerkelijke verbetering werd in 1968 verkregen, toen bij elke batterij een gyroscopisch oriënteer-toestel van het type Wild Ark-1 werd ingedeeld. De vuurregeling ging mee

meten waarmee projectielen de schietbuis verlieten (de aanvangssnelheid, Vo). De zwakste schakel in het artillerieoptreden was (en bleef voorlopig) de doelopsparing in de diepte van het gevechtveld.

De vernieuwingen werden ingevoerd in een periode waarin de krijgsmacht in toenemende mate bloot kwam te staan aan kritiek vanuit de samenleving. Het lidmaatschap van de NAVO

dracht. Enkele hooggeplaatste militairen verzetten zich openlijk tegen de veranderingen in de krijgsmacht. Een van hen was de toenmalige legerkorpsartilleriecommandant, brigadegeneraal B. Bouman. Hij fulmineerde fel tegen de 'tuchtondermijnende acties' van de VVDM. Dit nam allemaal niet weg dat de veldartilleristen over het algemeen goed bleven presteren. Dat bleek onder meer tijdens grote intergeallieerde oefeningen, die

Een groep waarnemers van 41 Afdva is bezig met het waarnemen van artillerie-inslagen tijdens de schietserie Munster-Süd (19)84-1 (Bron: NAM)

in de vaart der moderne ontwikkelingen door de invoering van de FADAC M 18 (*Field Artillery Digital Automatic Computer*). Voordien werden de schietgegevens bepaald met een vuurkaart, schoottafellinealen en andere hulpmiddelen. Er moest rekenwerk worden verricht dat meer tijd vergde dan gewenst was en dat bovendien kans op vergissingen gaf. De FADAC kon door één man worden bediend en berekende snel en nauwkeurig de schietgegevens. Begin jaren zeventig nam de nauwkeurigheid van het vuren verder toe door de aanschaf van apparatuur dat de snelheid kon

stond publiekelijk ter discussie en de interne gang van zaken binnen de krijgsmacht werd mikpunt van spot. Vanaf 1970 verilde het klimaat op de kazernes. Onder leiding van de Vereniging van Dienstplichtige Militairen (VVDM) gingen dienstplichtigen eisen stellen die naar de mening van vele beroepsmilitairen de grenzen van het aanvaardbare ver overschreden en de inzetbaarheid van de krijgsmacht schaadden. De acties van de VVDM om deze eisen kracht bij te zetten baarden in binnen- en buitenland veel opzien. Spectaculair waren de 'groetweigerdagen' en de strijd om de vrije haar-

begin jaren zeventig weer actueel waren geworden. Buitenlandse commandanten en waarnemers, die weinig gecharmeerd waren van het uiterlijk van de meeste dienstplichtigen – vooral de lange haardracht was voor hen een onbegrijpelijk fenomeen – moesten erkennen dat hun optreden er niet door werd gehinderd.

Korps Veldartillerie

De onrust die de 'vermaatschappelijking' in de krijgsmacht teweegbracht, zette sommige artilleristen ertoe aan

extra aandacht te besteden aan de korpsgeest binnen het wapen. In de jaren zestig beschouwde de inspecteur der Artillerie dit als één van zijn primaire taken. Na de opheffing van deze functie in 1969 ontstond er op dit terrein een vacuüm, dat echter spoedig werd gevuld. In lijn met regelingen die voor de gehele KL gingen gelden, werd er bij het wapen in 1972 een Wapentraditieaad Artillerie gevormd. Deze was belast met de coördinatie van het bewaken, vastleggen en uitdragen van 'tradities, goede gebruiken en juiste opvattingen' binnen het wapen. De voorzitter was de legerkorpsartilleriecommandant, die sindsdien tevens als Wapenoudste werd aangeduid. De zorg voor de traditie was voor enkele veldartilleristen een belangrijk argument om aan te dringen op de vorming van een apart korps veldartillerie. Nadat de luchtdoelartillerie in 1956 en de rijdende artillerie in 1973 reeds in aparte korpsen waren ondergebracht, werden bij Koninklijk Besluit van 2 september 1974, nr. 49, de Regimenten Veldartillerie 'Van Essen', 'Prins Frederik' en 'Prins Maurits' samengevoegd tot het Korps Veldartillerie. Als oprichtingsdatum van het nieuwe korps zou 11 januari 1677 gelden. Deze enigszins raadselachtige constructie – en hier kom ik terug op de aanhef van dit artikel – is te verdedigen omdat de zes artilleriecompagnieën waartoe op die datum de aanzet werd gegeven, in feite veldartillerie-eenheden waren, ook al kwam deze benaming pas in de negentiende eeuw in gebruik.

Veel commotie veroorzaakte in deze jaren de aanschaf en het nucleair stellen van het Amerikaanse gemechaniseerde Lance-systeem. De Lance was een zelfgeleide raket en daardoor preciezer dan de inmiddels technisch en tactisch verouderde Honest John en

had met meer dan honderd kilometer een veel grotere dracht. De Partij van de Arbeid, Democraten '66 en de Politieke Partij Radicalen, die in 1973 samen met de KVP en de ARP het kabinet-Den Uyl vormden, wilden de rol van de tactische kernwapens terugdringen en spraken zich daarom uit tegen de vervanging van de Honest John door een nieuw nucleair systeem. Nadat was gebleken dat de Bondsrepubliek Duitsland er niets voor voelde deze nucleaire taak over te nemen, besloot dit kabinet de Lance zelf aan te schaffen, maar dan uitsluitend in de conventionele versie. De Honest John zou voorlopig worden gehandhaafd, maar niet meer worden vervangen. De Lance mocht vooral niet als de opvolger van de Honest John worden beschouwd. In 1978 echter besloot het kabinet-Van Agt, waarin de progressieve partijen niet meer waren vertegenwoordigd, de Lance nucleair te stellen. Zodoende werd de Lance in feite toch de opvolger van de Honest John. In 1978 werden 109 en 119 Afdva opgeheven. Het vrijkomende beroepspersoneel werd voor het overgrote deel geplaatst bij de nieuwe, in 1979 paraat gestelde 129 Afdva, die bestond uit zes lanceerinrichtingen Lance. De meest aansprekende test die het betreffende personeel moest ondergaan, was de *Annual Service Practice* op de *NATO Missile Firing Installation* op Kreta.

Een punt van grote zorg was de kwetsbaarheid van de nucleaire middelen. Men nam aan dat deze bij een eventueel Sovjetoffensief boven aan de lijst van uit te schakelen doelen stonden. Daarom drong de NAVO erop aan één afdeling met 155 millimeter houwitser geheel voor te bereiden en uit te rusten voor de inzet van kernwapens. Zo'n afdeling zou niet van andere afdelingen met dezelfde vuurmond te onderscheiden moeten zijn

en zich zo onkwetsbaar mogelijk moeten opstellen. Een vijand moest dan alle 155 millimeter houwitser buiten gevecht stellen om de nucleaire capaciteit in die categorie uit te schakelen. De Nederlandse regering bleef echter een beslissing voor zich uit schuiven. Van uitstel kwam afstel. Begin 1979 aanvaardde de Tweede Kamer een motie van het CDA-lid J. de Boer, waarin de Kamer zich uitsprak tegen de nuclearisering van de 155 millimeter houwitser. Nederland haalde zich opnieuw de kritiek van de NAVO-bondgenoten op de hals, terwijl ook de landmachtleiding haar zorgen uitsprak. Het vak van 1 Legerkorps werd de zwakke stee in de NAVO-verdediging, vreesde men.

Eind jaren tachtig hadden pogingen de kwetsbaarheid van de nucleaire middelen te verkleinen meer succes dan tien jaar daarvoor. In 1989 werd 19 Afdva, die tot dan toe met acht M110's was aangewezen voor het afvuren van nucleaire granaten, haar nucleaire taak ontnomen. De eenheid werd omgezet in een parate conventionele afdeling 8-inch houwitser en omgenummerd tot 108 Afdva. Gelijktijdig werd de uit delen van 19 Afdva gevormde 19 Batterij Speciale Opdrachten operationeel en een zelfstandige eenheid. Zij beschikte niet over eigen vuurmonden en bestond 'slechts' uit *mission teams* en *liaison teams*. Als er zou worden besloten nucleaire granaten af te vuren, zou er een *liaison team* naar één van de vier afdelingen 8-inch houwitser gaan om een vuureenheid te claimen. Een *mission team* zou vervolgens, als de aangewezen eenheid in stelling stond, bij een *field storage site* van 23 USAFAD de nucleaire granaten ophalen, deze naar de eenheid transporteren en het schot begeleiden. De normale stuksbemanning van een M110 vuurde de granaat af.